

Problem polegający na łamaniu konstytucji przez władze państw jest zjawiskiem globalnym. Ostatnio, pod hasłem nieprzestrzegania konstytucji, temat ten przykuł uwagę ekonomistów, zwłaszcza zajmujących się tzw. ekonomią konstytucyjną. Nieprzestrzeganie konstytucji definiowane jest w tych badaniach jako rozbieżność między przepisami de iure zapisanymi w konstytucjach państw a faktycznym zachowaniem ich władz. Istniejące badania ekonomiczne przestrzegania konstytucji pozwoliły zidentyfikować zestaw czynników wpływających na zakres i ewolucję tej luki de iure-de facto. My z kolei skupiamy się w tym projekcie na jej efektach ekonomicznych i społecznych.

Badania z zakresu ekonomii konstytucyjnej systematycznie potwierdzają znaczenie ram konstytucyjnych dla decyzji politycznych i wyników gospodarczych. Luki de iure-de facto, które pojawiają się, gdy konstytucje nie są przestrzegane, osłabiają skuteczność tych mechanizmów i zwiększają koszty transakcyjne sprawowania władzy. Można oczekiwać, że te skutki przełożą się także na niekorzystne efekty gospodarcze i społeczne.

Niedawne pierwsze badanie empiryczne na ten temat dla próby globalnej (Lewczuk, Metelska-Szaniawska 2023) dostarczyło wstępnych wskazówek na temat negatywnego wpływu nieprzestrzegania konstytucji na produkt krajowy brutto per capita. W ramach niniejszego projektu chcemy nie tylko potwierdzić ten wynik za pomocą bardziej wiarygodnych metod empirycznych, ale także poszerzyć ten program badawczy, zadając szereg dodatkowych pytań, jak również dostarczyć nowych informacji na temat mechanizmów stojących za tymi efektami i ich mikropodstaw.

Badania w tym projekcie planowane są na dwóch poziomach analizy.

Na poziomie krajowym badamy społeczno-ekonomiczne skutki nieprzestrzegania konstytucji, korzystając z nowej bazy Comparative Constitutional Compliance Database (Gutmann i in. 2023). Zadajemy, między innymi, następujące pytania: (1) Jaki jest długookresowy skutek nieprzestrzegania konstytucji dla rozwoju gospodarczego i jak się kształtuje ten efekt w czasie? (2) Jakie są skumulowane skutki trwałego przejścia do przestrzegania konstytucji dla produktu krajowego brutto? (3) Czy możliwe jest zidentyfikowanie przestrzennych fal nieprzestrzegania konstytucji w grupach krajów określonych przez lokalizację, poziom dochodów, czy ustrój polityczny? (4) Jakie mechanizmy stoją za tymi skutkami, w szczególności czy nieprzestrzeganie konstytucji powstrzymuje inwestycje krajowe i zagraniczne? Badamy te pytania dla globalnej próby obejmującej lata 1960-2020 przy użyciu zestawu wyrafinowanych technik ekonometrycznych.

Na poziomie indywidualnym skupiamy się na mikropodstawach tych efektów. W szczególności badamy zachowanie dwóch rodzajów podmiotów gospodarczych – indywidualnych inwestorów i indywidualnych konsumentów/obywateli. W przypadku obu grup spodziewamy się zmniejszenia zaufania do władzy w odpowiedzi na obserwowane nieprzestrzeganie konstytucji. To nie tylko zniechęca inwestorów, ale może również negatywnie wpływać na subiektywny dobrostan jednostek. Aby przetestować te przewidywania, projektujemy serię eksperymentów ekonomicznych, które przeprowadzamy: (1) podczas badań terenowych wśród prawdziwych inwestorów rekrutowanych w trakcie wydarzeń skierowanych do inwestorów; (2) w warunkach laboratoryjnych wśród studentów ekonomii w dwóch krajach – Polsce i Holandii, które różnią się zarówno poziomem rozwoju gospodarczego, jak i doświadczeniami w zakresie przestrzegania konstytucji; (3) w eksperymentach ankietowych online na reprezentatywnych próbach respondentów z tych samych dwóch krajów. Wykorzystanie metod eksperymentalnych pozwala kontrolować szereg innych czynników wpływających na decyzje poszczególnych podmiotów, których nie można uwzględnić w badaniach na zagregowanym poziomie krajowym.

Projekt wnosi wkład w ekonomię konstytucyjną i dziedziny pokrewne, zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym. Pogłębiając nasze zrozumienie konsekwencji łamania przepisów konstytucji, dostarczamy ważnych spostrzeżeń na temat wkładu konstytucji w funkcjonowanie gospodarki i społeczeństwa, a także popartych naukowo rekomendacji dla ustawodawców i decydentów politycznych.